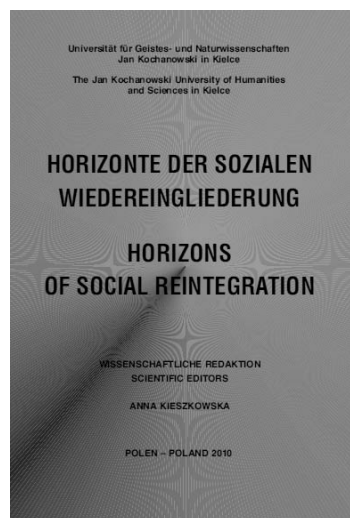

WARTO PRZECZYTAĆ

Brunon Hołyst

**Recenzja książki pod red. Anny Kieszkowskiej,
Horyzonty reintegracji społecznej, Uniwersytet
Humanistyczno-Przyrodniczy Jana Kochanow-
skiego w Kielcach, Kielce 2010, s. 474**

Niedawno ukazała się publikacja pt. „Horizonte der sozialen Wiedereingliederung – Horizons of social reintegration” pod redakcją Anny Kieszkowskiej z Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego Jana Kochanowskiego w Kielcach. Poświęcona jest współczesnym problemom społecznym i spe-

cjalistycznym działaniom na rzecz ograniczania zachowań ryzykownych i wspierania działań integracyjnych.

„Horyzonty reintegracji społecznej” mają charakter publikacji naukowej, prezentującej dorobek specjalistów z wielu dziedzin (pedagogów, psychologów, prawników, terapeutów, socjologów i innych osób), mających na względzie dobro człowieka i możliwości jego wszechstronnego rozwoju, a w szczególności stwarzanie szans na integrację społeczną zarówno w Polsce, jak i na świecie.

We wstępie Autorka podkreśla, że w przypadku braku możliwości rozwiązań wynikających z wielu przyczyn (np. braku zaradności życiowej, trudnych warunków rodzinnych i sytuacji ekonomicznej, zawodowej – bezrobocie, niepełnosprawności, zaburzeń psychicznych i innych), mogą zaistnieć pewne mechanizmy społeczne i osobowościowe, które sprowadzą jednostkę na drogę przestępczą i brak akceptacji społecznej. Strategie postępowania z osobami potrzebującymi pomocy w różnych aspektach są zagadnieniem podejmowanym nieustannie na gruncie pedagogiki społecznej. Problematyka pracy socjalnej i resocjalizacyjnej w szczególności sposób uwzględniana jest w obszarze polityki społecznej. I chociaż nastąpiło wiele pozytywnych zmian na rzecz opieki i wspomagania osób niepełnosprawnych czy resocjalizowanych, to jednak nadal istnieje potrzeba umacniania działań integracyjnych, poprzez wprowadzanie nowych lepszych rozwiązań zarówno prawnych, organizacyjnych oraz czynne uczestnictwo społeczeństwa we wspomaganiu rozwoju jednostek wykluczonych społecznie. W resocjalizacji, mimo wielu zabiegów naukowych (teoria wychowania do wolności–resocjalizacja w warunkach środowiska otwartego–probacja), prawnych, pedagogicznych (programy integracyjne) nadal pozostaje system dyscyplinarno-izolacyjny, a zdecydowana część społeczeństwa uważa, że zaostrzenie przepisów legislacyjnych i odpowiednio szybka interwencja karno-izolacyjna uchroni społeczeństwo od zagrożeń kryminalnych. A tymczasem istnieją daleko szersze konsekwencje stosowania kar izolacyjnych, ukazujące zwłaszcza deprywacyjne skutki długoterminowego uwięzienia, które bardzo często doprowadzają skazanych do nieodwracalnych zmian fizycznych i psychicznych. Zmiany te z kolei stają się przyczyną stygmatyzacji i marginalizacji byłych skazanych, a nawet trwałego ich wykluczenia z uczestnictwa w jakichkolwiek przejawach życia społecznego. Problem efektywności kary pozbawienia wolności oraz rozmaitych innych środków karnych staje się nie tylko problemem polskiego systemu penalizacyjnego, ale przybiera dziś postać problemu globalnego. Kryzys resocjalizacji jest bowiem udziałem już wszystkich społeczeństw, w tym zwłaszcza tych, które kierują się ideami humanizmu i demokracji.

One bowiem w sposób szczególny zobowiązane są do budowania odpowiedzialnych tym ideom systemów penalizacyjnych. To, że cały dziś cywili-

zowany świat przeżywa kryzys swoich systemów resocjalizacyjnych, wynika także z tego, że wszędzie kształtowały się one w podobny sposób.

W obecnych czasach konieczne staje się spojrzenie na tę problematykę przez pryzmat paradygmatu humanistycznego, gdzie dobro człowieka i dawanie mu szans na powrót do społeczeństwa w sposób optymalny i za jego bezpośrednim staraniem powinno być celem nadrzędnym.

Integracja społeczna możliwa jest dzięki zaangażowaniu całego społeczeństwa, w tym także lokalnego, nie tylko w rozumieniu sytuacji tych jednostek i ich rodzin, ale przede wszystkim modyfikowaniu postaw prokryminalnych, prospołecznych, poprzez kreatywne kształtowanie umiejętności społecznych oraz włączanie w życie społeczne w sposób poprawny i odpowiedzialny. To uczenie tolerancji dla różnic i umiejętności życia z odmiennościami, uczenie życia we wspólnocie i wspólnego podejmowania decyzji o tym, jak chce się żyć, kształtowanie człowieka przez tworzenie możliwości wielostronnego rozwoju. Filozoficzna kategoria dialogu jako specyficzny „horyzont” ujmowania człowieka potraktowana może być zarówno jako wyzwanie, sposób myślenia, jak i rzeczywistość. Wyzwanie, ponieważ, aby w sposób autentyczny doświadczyć relacji z drugim człowiekiem, trzeba zrobić krok w jego stronę i wyjść mu na przeciw. Instytucje podejmujące działania opiekuńczo-wychowawcze, rewalidacyjne, profilaktyczno-resocjalizacyjne i socjalne są przede wszystkim pionem rozwiązującym tylko problemy interwencyjne, prowadzone tu działania mają z reguły charakter kontroli i izolacji, zaś działania integracyjne w środowiskach lokalnych stanowią jedynie zaczątek pożądaných działań społecznych (programy profilaktyczne, kluby integracyjne, wolontariat w kwestii potrzeb świadomości społecznej, że człowiek może się odrodzić do godnego życia w każdym momencie swojej egzystencji).

Horyzonty w rozumieniu pedagogicznym to obszary działań wobec różnych grup społecznych zagrożonych patologią społeczną i wykluczeniem, ukierunkowane na przełamywanie i pokonywanie barier odmienności i wdrażanie do odpowiedzialnej zmiany za siebie i innych, zarówno jako inkluzja, rehabilitacja, readaptacja, reintegracja społeczna wobec osób i grup będących w specyficznej sytuacji życiowej, kryzysowej.

Książka składa się z trzech rozdziałów.

W rozdziale I zatytułowanym „Wybrane aspekty zagrożeń w rodzinie” zamieszczono problematykę kulturowych i indywidualnych doświadczeń pełnienia ról przez kobiety, współczesne czynniki zaburzające funkcjonowanie kobiet w rodzinie, trudności w pełnieniu ról społecznych przez młode kobiety jako subiektywne przyczyny picia przez nie alkoholu i innych zachowań, zagrożenia związane z nadużywaniem alkoholu i uzależnieniem oraz problemami dorosłych dzieci alkoholików, a także problematykę przestępczości młodocianych we współczesnej Polsce czy też zjawisko przemocy

i przestępczości wśród kobiet. Rozdział kończy zamieszczona problematyka gerontologiczna jako istotny problem współczesności.

Rozdział II poświęcono trudnościom jednostki w pokonywaniu barier społecznych i interpretacji znaczenia inkluzji i reintegracji społecznej. Zamieszczone artykuły podkreślają problematykę tożsamości jednostki, kryzysu tej tożsamości i kompetencji społecznych młodzieży agresywnej oraz osobowościowych i socjalizacyjnych uwarunkowań agresji dziewcząt i kobiet. Znajdziemy też analizę napięć doświadczanych w sytuacji popełnienia zbrodni na podstawie zeznań sprawczyń, sytuację kobiet w warunkach izolacji więziennej, problem stygmatyzacji społecznej w percepcji skazanych, a także subiektywne odczucia wolności i zniewolenia w zakładzie karnym jako doświadczenie ponadczasowe, a jednocześnie sygnalizację przewlekłej sytuacji trudnej danej jednostki.

Na tle omawianej problematyki ważną rolę odgrywa podejmowanie działań w kierunku destygmatyzacji jednostki i rozwijania kreatywności indywidualnej. Ważna i niezbędna jest też terapia skazanych w socjalno-terapeutycznych zakładach w Bundesrepublice jako przykład profesjonalnych oddziaływań na jednostkę oraz znaczenie wdrażania strategii interakcji, aż wreszcie praca kuratora w warunkach wolnościowych z jednostką czy perspektywa resocjalizacji nieletnich w Niemczech i poszukiwanie implikacji dla polskiej praktyki resocjalizacyjnej. W dalszej części książki zamieszczono rozważania na temat zawodu pedagoga kobiety i mężczyzny oraz wynikających z tego tytułu zalet i problemów na tle praktyki pedagogicznej z nieletnimi. Dla właściwego funkcjonowania jednostek niezbędne jest określenie działań pedagogicznych mających na celu włączanie jednostki do życia społecznego i uwzględnienie barier i komplikacji sprawnych inaczej, specyfiki funkcjonowania jednostki niepełnosprawnej, a także działań socjalnych. Wymieniane paradygmaty pomocy, integracji, mają duże znaczenie dla podopiecznych już we wszystkich krajach, zarówno pod względem naukowym, jak i w zakresie rozwiązań systemowych, o których wielokrotnie piszą autorzy.

W rozdziale III uwzględniono problematykę dotyczącą wybranych wyzwań i potrzeb współczesnego świata, w tym kobiecy lęk przed sukcesem, plany na życie kobiet w nowoczesnej niemieckiej rodzinie, dylematy współczesnej kobiety w Polsce, istotę wolontariatu w środowisku otwartym czy obowiązki i możliwości przeciwdziałania sytuacjom kryzysowym w innych krajach, np. na Słowacji.

Doświadczenia zawodowe autorów i zaprezentowane wyniki badań pozwoliły przybliżyć problematykę narodów zmierzających do poprawy funkcjonowania jednostek i społeczeństwa.

Jak wynika z analizy poszczególnych artykułów, wyraźnie daje się zauważyć podkreślanie potrzeby nieustannego poszukiwania i testowania nowych rozwiązań istniejących problemów społecznych, rynku pracy i możli-

wości integracji społecznej poprzez modernizację i dostosowanie polskich i innych instytucji do potrzeb społecznych oraz organizacji do zmieniających się warunków społeczno-gospodarczych w ramach Strategii Lizbońskiej. Tak, aby ludzie żyjący w trudnych warunkach mieli możliwość poznawania innych lepszych rozwiązań, wzajemnego wsparcia i bezpieczeństwa.

Praca pedagoga i innych specjalistów, jak wielokrotnie podkreślają autorzy, odgrywa kluczową rolę w procesie docierania do poszczególnych jednostek i grupy, które doświadczają izolacji w codziennym życiu i zbliżania ich do siebie. Prawdą jest, że istnieje wiele innych czynników, które mogą przyczynić się do społecznej integracji, takich jak ich umiejętności i atuty, jednak w wypadku osób o najmniejszych szansach, odpowiedzialna praca z młodzieżą, dorosłymi i działalność różnych organizacji może być głównym narzędziem takiej integracji społecznej i rozwijania nowych horyzontów.

W publikacji wykorzystano bogatą literaturę o charakterze międzynarodowym, na której opierają się autorzy – specjaliści z różnych ośrodków akademickich. Na uwagę zasługuje fakt, że osoby te zechciały przyjąć zaproszenie do pracy nad wspólną europejską publikacją, dzielić się własnymi doświadczeniami zawodowymi i tworzyć lepsze rozwiązania na rzecz europejskiej integracji społecznej.